

Klimaatverbond
Nederland

Jaarverslag

Het werk van Klimaatverbond Nederland in 2021

Vele wegen naar Parijs

Als wegbereider voor toekomstbestendig klimaatbeleid zien we dat er niet één rechte weg is naar het Parijsakkoord. Er zijn diverse wegen belangrijk om te bewandelen en te onderzoeken om de gestelde doelen te bereiken en te blijven streven naar de anderhalvegraad-doelstelling (en tenminste onder de twee graden). Samen met en voor onze leden – de decentrale overheden – werkten we in 2021 op twee overkoepelende programma-lijnen of hoofdwegen: klimaatmitigatie en klimaatadaptatie (specifiek hitteadaptatie).

De soort activiteiten die we als wegbereider uitvoeren zijn te duiden als:

- we signaleren;
- we analyseren;
- we werken aan oplossingsrichtingen;
- we bieden handvatten om aan de slag te gaan;
- we initiëren pilots en werkgroepen;
- we delen kennis en ervaring;
- we koppelen domeinen;
- we nodigen uit tot interactie en om deel te nemen;
- we werken met en voor leden;
- we werken in samenspel met bewonerscollectieven, marktpartijen en overheid.

Afgelopen jaar hebben we ons werk gedaan in een zeer dynamische context, vol met gevolgen van onze levensstijl: een voortdurende pandemie en (internationale) klimaatrampen als watersnoden, hittegolven (waaronder in Portland (VS) met hetzelfde gematigde zeeklimaat als Nederland), bosbranden, etc. De reeks van IPCC-rapporten die nu uitkomen liegen er niet om. Alles bevestigt het urgente nut en de noodzaak van impactvol (lokaal) klimaatbeleid. Dat is ook wat het team telkens weer motiveert om aan de slag te zijn met ons werk, ondanks de omstandigheden die het soms bemoeilijken als een zeer langdurige kabinetsformatie en thuiswerken.

Actiepunten uit het 10-puntenplan:

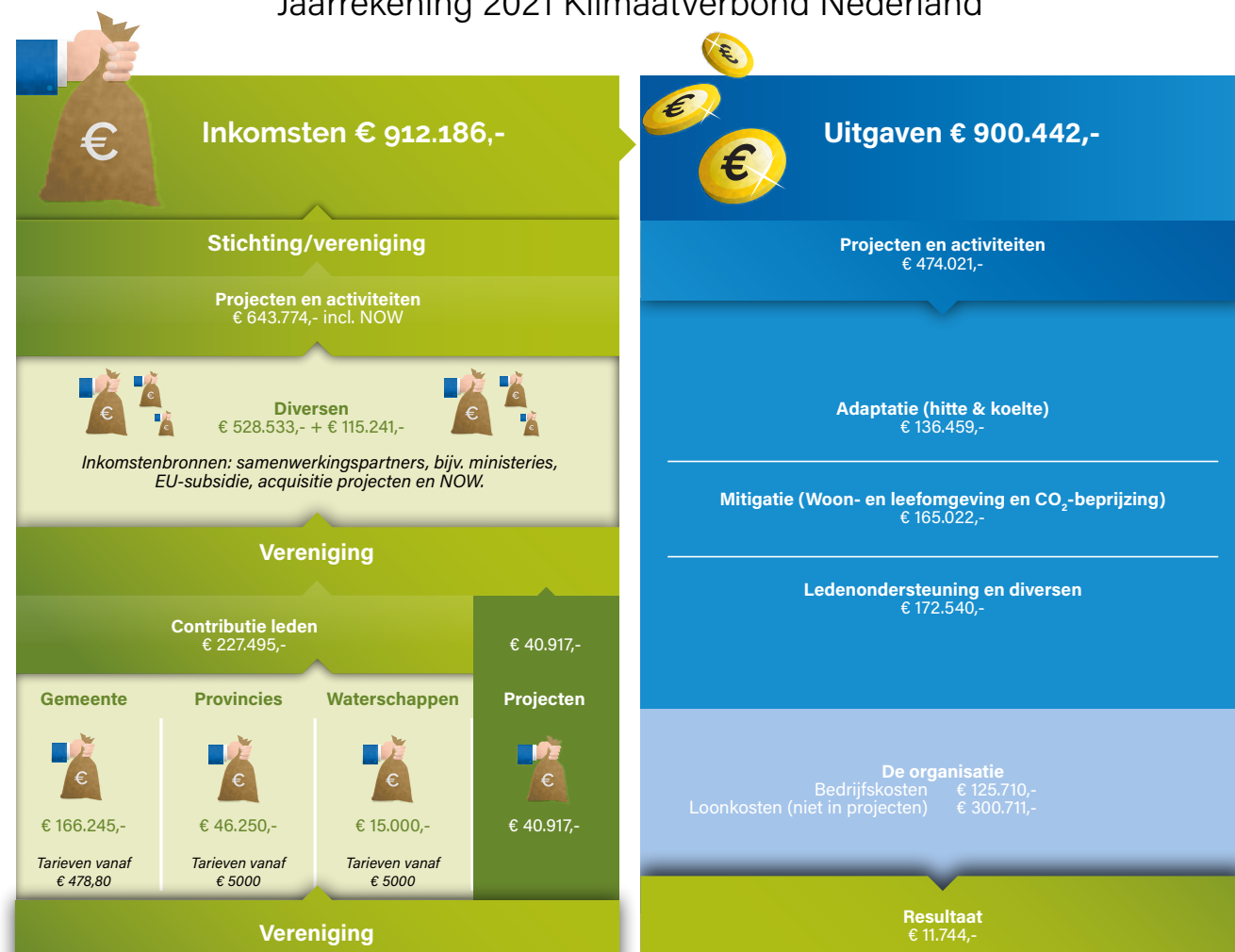

Jaarrekening 2021 Klimaatverbond Nederland

Jaarrekening 2021 Klimaatverbond Nederland

Overzicht activiteiten 2021

Van klimaat- naar hitteadaptatie

De zomer van 2021 was er een zonder landelijke hittegolf, voor het eerst in negen jaar. Maar wel eentje waarin we onze naam veranderden van team klimaatadaptatie in team hitteadaptatie, want dat is wat we doen.

We gingen samen met LSA Bewoners, Buurkracht en weervrouw Margot Ribberink in vijf steden op [wijksafari](#), om samen met bewoners de letterlijke hotspots van hun wijk in beeld te brengen. Samen met hen, de gemeente en andere professionals bedachten we oplossingen. Daarnaast hebben we de gemeente Groningen en alle Utrechtse gemeenten (in opdracht van de Provincie Utrecht en in samenwerking met de GGD Regio Utrecht) ondersteund in het opstellen van een lokaal hitteplan. In dat kader hebben we ook contact gelegd met [Portland](#), de stad in de Verenigde Staten die in 2021 te kampen had met een extreme hittegolf. We ondersteunden de provincies Gelderland en Zuid-Holland met de ontwikkeling van zo'n twintig digitale bijeenkomsten tijdens de Week van de Hitte in juni, waaronder de sessie [Code Rood](#). Met Samen Klimaatbestendig en CAS maakten we het [themadossier Hitte](#).

Klimaatverbond Nederland vraagt aandacht voor het aanpakken van hitte vanuit de breedte – gebied, gebouw, gezondheid. In dat kader deed Madeleen Helmer in de landelijke media de noodzaak voor overheden om een hitteregisseur aan te stellen. Op het thema 'gebouw' werd in samenwerking met De Groene Huisvesters een Hittegroep opgericht, waaraan inmiddels twintig wooncorporaties deelnemen.

LEES MEER

Koelte

De sterk groeiende koeltevraag heeft – vanwege het uitblijven van hittegolven in 2021 – minder aandacht gekregen in de landelijke media dan voorgaande jaren. Dat deze aandacht onverminderd nodig is, bleek uit [ons onderzoek](#) van de gemeentelijke transitievisies warmte. Van de G40 gemeenten was er slechts één die hierin expliciet aandacht aan de koeltevraag besteed.

Klimaatverbond Nederland en haar coalitiepartners blijven uitdragen dat een samenhangende aanpak van het koeltevraagstuk nodig is, via de indeling Gebied – Gebouw – Gebruiker. De [intentieverklaring Koelte in de gebouwde omgeving](#) is op het verbindingfestival De Duurzame Stad publiekelijk ondertekend door een groot aantal partijen. Vervolgens is de ladder voor duurzame koeling visueel uitgewerkt, waarin deze indeling zichtbaar terugkomt. Hierdoor wordt een steviger beroep gedaan op gemeenten om hun regisserende (gebiedsgerichte) rol op te pakken. In samenwerking met TKI Urban Energy is een aantal malen een Ronde Tafel Koelte georganiseerd. Belangrijkste doel: zorgen dat in de modellen en statistieken van PBL, CPB en CBS koelte een steviger positie krijgt. Die opzet is geslaagd: de genoemde instituties zijn met onderzoeken bezig en worden daarop ook bevraagd door BZK. Ook TNO is n.a.v. de Ronde Tafel een onderzoek gestart: eind december is door hen [het rapport De energievraag van ruimtekoeling in woningen](#) gepubliceerd.

LEES MEER

Vervolg overzicht activiteiten 2021

CO₂-beprijzing en duurzame bedrijfsvoering

We hebben in 2021 ons eigen certificaat op de ladder behouden en met het ministerie van IenW is voor de tweede keer een analyse gemaakt van het duurzaamheidsjaarverslag.

De samenwerking met SKAO, de beheerder van de CO₂-Prestatieladder, is verder uitgebreid. Met netbeheerders, drinkwaterbedrijven, ProRail, NS en publieke organisaties is in de [Werkplaats Rekenen met de Toekomst](#) kennis gedeeld over CO₂-beprijzing. Dit resulteerde in goed bezochte webinars en breed verspreide rapportages over de stand van zaken en ontwikkelingen in dit werkveld. Met de provincies Fryslân, Drenthe en Groningen is gewerkt aan het verankeren van klimaatneutrale en circulaire bedrijfsvoering.

Met de provincie Fryslân organiseerden we een 'pressurecooker' waarin alle relevante beleidsafdelingen en bestuurders van de provincie deelnamen. Dat leidde tot een versterkte aanpak die breed in de organisatie wordt verankerd. Op Europees niveau hebben we samen met Climate Alliance de basis gelegd voor samenwerking tussen steden en regio's op het gebied van CO₂-beprijzing en duurzame inkoop.

LEES MEER

Maatschappelijke energiedienstenorganisaties (M-Edo)

Via Europese financiering (EUCF) zijn in 2021 tien gemeenten en hun regio's actief betrokken bij een vooronderzoek om een vergaande financiële en technische ontzorging in te zetten om 20 à 25% CO₂-reductie (2030) in de woningvoorraad te bereiken. Een maatschappelijke energiedienstenorganisatie (M-Edo) waarin gemeenten, energiecoöperaties, markt en anderen borging van beleid en kwaliteit realiseren is daar onderdeel van. Deze M-Edo krijgt vorm op basis van de samenlevingsroute, een route die we samen met onze partners nader hebben omschreven in ons [whitepaper Van klimaatkoord naar keukentafel](#). Mede op basis van het whitepaper hebben we vooral gewerkt aan vraagstukken rondom de organisatieontwikkeling en de governance hiervan, de uitvoering van de (renovatie)maatregelen en de benodigde capaciteit die nodig is om dit op schaal te kunnen doen.

LEES MEER

Collectieve coöperatieve warmte(netten)

Samen met Buurtwarmte | Energie Samen, Alliander en de Rabobank werd een aanpak uitgewerkt voor coöperatieve en relatief kleinschalige [warmtenetten](#) in Nederland flexibel, efficiënt, duurzaam en betaalbaar warmte kan garanderen. Belangrijk voor 25 tot 40% van de wijken waar geen grootschalig warmtenet beschikbaar is en de individuele (hybride) warmtepomp kosten te hoog maakt en het elektriciteitsnet teveel belast. Door ze passend bij de veranderende warmtevraag als gevolg van isolatie, modulair vorm te geven zetten we in op het beste van twee werelden: energiebesparing en duurzame warmte. Gemeenten en energiecoöperaties staan dan voor de uitdaging gezamenlijk te investeren en een betrouwbare dienstverlening op te bouwen. Met onze partners werken we de financiering, kennisvragen en organisatie uit. Zodat een uitrol van collectieve warmteoplossingen ook voor deze organisatievormen wijken binnen handbereik komt.

Vervolg overzicht activiteiten 2020

Energieke samenleving

In 2020 zijn wij een hernieuwde verkenning gestart van de Energieke Samenleving. De focus ligt op het samenspel tussen overheid, bedrijfsleven en bewoners, waarbij inclusiviteit, gelijkwaardigheid en vertrouwen belangrijke waarden zijn. Op basis van een zestiental interviews met experts uit het werkveld en inzichten uit eigen programma's is een visie opgesteld. In 2021 is de visie aangescherpt. Ook hebben we een [mini-enquête](#) uitgezet onder de leden, waarbij de focus lag op de huidige rol en visie van gemeenten bij dit vraagstuk, de mogelijkheden voor bewonersinitiatieven, mogelijke belemmeringen en ondersteuningsbehoeften.

LEES MEER

Inclusieve energietransitie

Er is het afgelopen jaar op diverse fronten gewerkt aan het thema 'Inclusieve energietransitie'. We hebben samen met Bureau Wijland de pilot van de cursus Kleurrijke Energieambassadeurs in de gemeenten Arnhem en Nijmegen goed afgerond en eind 2021 hebben de Kleurrijke energieambassadeurs [hun certificaten in ontvangst genomen](#). Ook hebben we een opstart gemaakt met een volgende ronde van de cursus in Arnhem die in 2022 van start gaat. Daarnaast is het onderzoek met het Verwey-Jonker Instituut in het voorjaar van 2021 afgerond. Bij dit onderzoek hebben we verkend hoe in lokaal klimaatbeleid voorwaarden geschapen kunnen worden voor een inclusievere participatie en betrokkenheid in de energietransitie. Als resultaat is het rapport '[Naar een inclusieve energietransitie](#)' gepubliceerd. In 2022 zetten we in op een vervolgonderzoek.

LEES MEER

Energiebesparing

In 2021 organiseerden we alweer de 15e Warmetruiendag. Met deze 'coronaeditie' deden we vooral een beroep op bedrijven, organisaties en instellingen om hun thuiswerkende medewerkers bewust te maken van hun stookgedrag en de mogelijkheden om energie te besparen voor het klimaat én de portemonnee. Ook verzochten we deze partijen om in hun eigen gebouwen de energiehuishouding aan te passen aan de afwezigheid van het (kantoor)personeel. Verder hebben we met andere klimaatorganisaties en milieupartners een verkenning gedaan voor een nationaal energiebesparingsprogramma. Hoewel dit programma geen verdere uitwerking heeft gekregen, waren de gesprekken met verschillende partners een opmaat voor het Samenwerkingsprogramma Snelle

LEES MEER

Vervolg overzicht activiteiten 2020

Jeugdactiviteiten

Vanuit het standpunt dat de jeugd ook een rol moet hebben in de besluitvorming over haar toekomst organiseert Klimaatverbond jaarlijks een Kinderklimaattop. Dit jaar is deze mogelijk gemaakt door gemeente Velsen. Samen met wethouder Sebastiaan Dinjens heeft Klimaatverbond kinderen uit groep 7 en 8 uitgedaagd om te komen tot een Kinderklimaatakkoord. In een drukbezochte (online) Kinderklimaattop is het eerste Nationale Kinderklimaatakkoord gesloten. Deze is in juni 2021 door een delegatie van de kinderen aangeboden aan Ed Nijpels, de voorzitter van het (voortgangsoverleg van het) “grote mensen” Klimaatakkoord. Ze vroegen hem er scherp op toe te zien dat het (nieuwe) kabinet zich inzet om artikel 21 van de Grondwet strikt na te leven. Deze wet verplicht de overheid om de het land bewoonbaar te houden en het leefmilieu te beschermen en te verbeteren. Ook hebben de kinderen gesproken met Tweede Kamerleden Christine Teunissen en Kauthar Bouchallikht. Zij hebben de kinderen beloofd hier in de Kamer aandacht voor te vragen middels Kamervragen en dat hebben ze ook gedaan.

De actieweek van Groene Voetstappen is weer uitgevoerd in september. Dit jaar grotendeels in handen van GDO (Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling). Vanaf 2022 zullen zij de organisatie geheel in handen nemen.

[LEES MEER](#)

Maatschappelijke tender

In het Klimaatakkoord hebben we met elkaar vastgelegd het streven om bij grote opwekprojecten ten minste 50% lokaal of maatschappelijk eigendom te realiseren.

De vraag is dan ook hoe het beoogde lokale eigenaarschap van minimaal 50% op een juridisch bestendige wijze kan worden geborgd. Tot nu toe ontbreekt het echter nog aan een goed instrument om dit streven wettelijk te verankeren in vergunningverlening. Daarom heeft Klimaatverbond Nederland zich samen met het Gelders Energieakkoord (GEA) en Energie Samen Gelderland (ESG) gebogen over deze vraag met steun van het programma DuurzaamDoor van RvO en in nauwe afstemming met de provincie Gelderland, het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NPRES) en de hulp van ambtenaren, coöperanten en andere deskundigen.

Hun onderzoek heeft geleid tot de selectie van de methodiek van de ‘maatschappelijke tender’ als instrument voor de borging van lokaal eigendom bij de grootschalige zon- en windprojecten op land. Ze schreven een [handreiking](#), met daarin de werkwijze die uit de analyse van Energie Samen Gelderland, Klimaatverbond Nederland en het GEA en in de consultatie met partners uit het veld als kansrijk is geïdentificeerd.

[LEES MEER](#)

Klimaatverbond Nederland in de media

Energiebesparing.

Duurzaam Gebouwd

- [Grote coalitie ondertekent OSKA Intentieverklaring 'Klimaatverandering en Koeling gebouwen'](#)
- [Transvisie Warmte: de spanning loopt op](#)

Hart van Nederland

[Sjef betaalt zich scheel aan stookkosten: energiearmoede treft ruim half miljoen huishoudens](#)

OneWorld

[Hoe gaat de overheid voorkomen dat iedereen een airco wil?](#)

Algemeen Dagblad

[Zet je verwarming lager, maar voorkom koude rillingen met deze tips](#)

Trouw

- [Het eerste Kinderklimaatakkoord is in de maak](#)
- [Iedereen moet geld kunnen lenen om zijn huis te verduurzamen](#)
- [De Duurzame Top 100 \(plek #92 voor Warmtruiendag\)](#)
- [CO₂-compensatie is juist schadelijk voor natuurbeheer en klimaatbeleid](#)

NRC

[Overheden moeten hittestress beperken](#)

NOS Radio 1

- [Eerste Kinderklimaatakkoord aangeboden aan Tweede Kamer](#)
- [Iedereen moet kunnen verduurzamen](#)

Jeugdjournaal

[Kinderen bedenken belangrijke afspraken voor het klimaat](#)

Kidsweek

[8 originele klimaatplannen van kinderen](#)

RTL Boulevard

[Wat doet het koningshuis om zo duurzaam mogelijk te leven?](#)

NPO Zapp

[Warmtruiendag met de koning](#)

Vervolg Klimaatverbond Nederland in de media

Nieuws via partners

VNG

[Hitte-adaptatie: wapenen tegen warmte](#)

ZonMw

[Ziekmakende klimaatverandering](#)

Rijksoverheid

[Aandacht voor woningisolatie tijdens de isolatie-campagne en de Nationale Isolatieweken](#)

Partij voor de Dieren

[Vragen Teunissen over Kinderklimaatakkoord](#)

juni 2022

Uitgave van Klimaatverbond Nederland

Vormgeving: Laura de Ridder

Coverbeeld:

klimaatverbond.nl

Klimaatverbond
Nederland